

KKTC YAZILI BASININDA ÇOCUK HAKLARININ TEMSİLİ ÜZERİNE BİR ANALİZ ÇALIŞMASI

Serdal IŞIKTAŞ

Dr., Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Öğretim
Üyesi, serdal.isiktas@kstu.edu.tr, KKTC- Güzelyurt

ÖZET

Çocuk hakları, toplum yapısında önemli bir hedef kitlesini kapsamaktadır. Çocuklar, yaşam düzeni ve toplumun refahı için mutlaka sağlık ve aktif becerilere sahip olan bir sistem içerisinde değer görmektedir. Bu bakımdan çocuk kitlesinin dikkatli bir yapıda ele alınması gerekmektedir. Medya ve çocuk etkileşimi düzenli bir sistem içerisinde yer almalıdır. Bu nedenle medyanın çocuğa ilişkin izlenimleri ve etik değerleri göz önünde değerlendirilmelidir. Türkiye’de ana akım medyada da çocuk haklarına ilişkin benzer örnekler söz konusudur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde de bu durum nasıl ele alındığı tartışılmıştır. Bu nedenle; çocuk hakları konusunda toplumsal farkındalık geliştirilmesi ayrıcalıklı bir görev üstlenilmektedir. Basın bu konudaki misyonundan giderek uzaklaşmaktadır. Çocuklar medyada temsil edilirken haber değeri ve haberin sansasyonel özelliklerinden dolayı, “çocuk hakları” konusuna duyarsızlaşma ve sosyal sorumlulukların yerine getirilmemesi gözlenmektedir. Bu çalışmada Türkiye ulusal basını içinde yer alan dört farklı gazetenin haberleri incelenmekte ve haberleri çocuk haklarına duyarlılıkları açısından karşılaştırılmaktadır. Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yazılı basınında yer alan yüksek tirajlı Kıbrıs, Kıbrıs Postası, Havadis, Yeni Düzen ve Star Kıbrıs gazeteleri çocuk hakları üzerinde haberleri gözlenmiş ve incelenmiştir. Bu çalışmada Kıbrıs Gazetesi çocuk haklarına ilişkin temel sorun mekanizmaları ön plana taşıyan gazete olma sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Çocuk Hakları, Yazılı Basın, Kıbrıs.

AN ANALYSIS STUDY ON REPRESENTATION OF CHILDREN'S RIGHTS ON THE TRNC PRESS RELEASE

ABSTRACT

Children's rights include an important target mass in the community structure. Children are valued in a system that has absolute health and active abilities for life order and social welfare. In this respect, it is necessary to consider the mass of children carefully. Media and child interaction should be included in a regular system. For this reason, the media 's impressions and ethics regarding the child should be considered. There are similar examples of children's rights in the mainstream media in Turkey. It has also been discussed in the Turkish Republic of Northern Cyprus. Therefore; a privileged task is undertaken to develop social awareness on children's rights. The press is gradually moving away from this mission. When children are represented in the media, it is observed that due to the news value and sensational characteristics of news, desensitization and social responsibilities are not fulfilled for "children's rights". In this study, the news of four different journalists in the Turkish national press are examined and their news is compared in terms of sensitivities to children's rights. In this study, the high circulation Cyprus, Cyprus Post, Havadis, New Order and Star Cypriot newspapers in the Turkish press in the Turkish Republic of Northern Cyprus were observed and examined on children's rights. In this study, the Cyprus Newspaper was the result of being the newspaper with the main problems of child rights issues in the foreground.

Keyword: *Children's Rights, Written Press, Cyprus.*

1. GİRİŞ

Hukuk kurallarının amacı toplumsal hayatı düzene sokmak uyulmaması durumlarında ise kamu gücünü kullanmaktır. Çocuk hukuku ise hukukun çocuklara özgü başka bir ifadeyle çocuk haklarını düzenleyen dalıdır (Ary, Jacobs, Sorensen ve Razavieh, 2010). Hukuki açıdan çocuk denince hangi yaşları anlamak gerektiği onun hangi yaşa kadar yardıma ve korunmaya muhtaç olduğu ile ilgilidir. Çocuğun doğumuyla bu muhtaçlık durumu başlar ama ne zaman biteceği ile ilgili kesin bir yargıya varmak zordur (Acar, 2010; Akyüz, 2012). Çünkü biyolojik gelişim kişiden kişiye değişkenlik gösterir. Roma ve İslam hukuku bedensel olgunluğun cinsel olgunluğa ulaşmasıyla sona erdiğini söylemektedir. Modern hukukta ise; fikirselsel olgunluğa ulaşması ile reşit olunduğunu kabul etmektedir (Akyüz, 2016; Covell, Howe ve Polegato, 2011). Çocuk Hakları, insan haklarının bir alt boyutudur. Çocuk Hakları kavramı geniş anlamda toplumsal, felsefi, ahlaki ve yasal boyutlar içermektedir. Dar anlamda hukukun çocuklara tanıdığı hak ve sorumluluklardır (Hodgkin ve Newell, 2002). Çocuk hakları kavramı, çocuğun değersizliğini sorgulayan ve çocukların sadece yaşlarından dolayı birçok haktan yoksun bırakılmalarına duyulan tepkinin sonucu ortaya çıkmıştır. Çocuk hakları kavramı, toplumun sosyal ve ekonomik yapısındaki değişmelere paralel olarak değişmektedir (Turanlı, 2004; Deb ve Mathews, 2012). Çocuk hakları, insan haklarının ve anayasal temel hakların on sekiz yaşından küçük çocuklara da tanınmasıyla ortaya çıkmıştır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuk hakları kavramı 1989'da Birleşmiş Milletlerce benimsenmiş, 1994 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından da onaylanmıştır (Serozan, 2005; Cherney, 2010).

Çocuk hakları, insan hakları hukukunun bir parçasıdır. Çocuğun özel haklara sahip olması değil, gelişim gereksinimleri nedeniyle özel insan haklarına sahip olmasına anlamına gelmektedir (Erbay, 2013). Çağdaş uygarlığın önemli öğelerinden olan çocuğun yetişmesi,

bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve ahlaksal gelişimi için önlemlerin alınmasının yanında, çocuğun aile ve toplumdaki yerini düzenleyen hukuk kurallarına da bağlı olmaktadır (Öcel, 2002). Çocuk haklarının uygulanması, çocukların doğuştan sahip olduğu potansiyelin uygun şartlarda, iyi bir eğitimle geliştirilmesi, sadece çocuk için değil; sağlıklı, iyi gelişmiş, iyi eğitim almış, kendini ifade edebilen, kendi hak ve sorumluluklarını bilen bireylerden oluşmuş bir toplum sağlanabilmesi için temel yaklaşımdır. Bu nedenle çocuk hakları ile ilgili her türlü girişime katkı sağlamak vatandaşlık görevimizdir (Washington, 2010). Genişleyen bu hedef kitle, genç ve çocuk kitleleri göz önünde bulundurulduğunda, medya açısından yeni araştırmaları ve düzenlemeleri gerektirmiştir. Özellikle çocuklar, hem mesajların hedefi hem de kimi zaman haber ve mesajların konusu olduklarından, “medya ve çocuk” ilişkisi incelenmesi ve düzenlenmesi gereken ilk konular arasında yer almıştır. Özellikle içeriği çocuklar olan haberlerin düzenlenmesi, çocuk tanımı ve çocuk hakları açısından zaruri olmuştur. Bu çerçevede çocuk haberciliği ile ilgili temel ve rehber ilkeler belirlenmiştir.

Çocukların medyada kendi seslerini duyurabilmeleri, birey olarak tanınabilmeleri çocuk dostu bir iletişim ortamının kurulmasıyla mümkün görülmüştür. Medyanın meslek etiğiyle hareket ederek çocukların haklarını koruması tek başına yeterli görülmemektedir. Çocuklara yönelik yapılan haberlerde yetişkinlerin görüşlerine başvurulduğu ve hatta daha fazlası kadar çocuklara yer verilmesi çocuk dostu bir medya ortamının başlıca esasları arasında bulunmaktadır (Onat ve Akço, 2007). Çocukları içine dâhil eden bir iletişim ortamı “çoğulculuk”, “insan hak ve özgürlükleri”, “hukukun üstünlüğüyle birlikte demokrasinin de temel prensipleri arasında görülmüştür (Montgomery, 2000). Dolayısıyla, çocukları yetişkinlere bağımlı edilgin bireyler olarak gören geleneksel bakışın yerine çocukları aktif eyleyen bireyler olarak gören bir haber anlayışına doğru yönelim söz konusudur. Çocuğun katılım hakkının gerçekleşmesi bu bakımdan yetişkinlerin onlara güven duyması ve bağımsız bireyler olarak varlıklarının tanınmasına bağlı olacağı düşünülmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ

Bu çalışmada medya etiğinin çocuk hakları üzerindeki duyarlılığı ve topluma bu durumu nasıl kullanıldığını tespit edebilmek için yazılı basında kullanılan haberlerin incelenmesi araştırmanın amacını gerçekleştirmektedir. Çocuk haklarının toplum duyarlılığına karşı dikkat edilmesi gereken bilgi kaynağı olması bakımından her zaman öncelikli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yazılı basın haber işleyiş tarzı ve etiği dikkat edilmesi gereken önemli bir yöntemdir. Dolayısıyla bu çalışmada ulusal basının çocuk haklarına karşı göstermiş olduğu duyarlılığı görebilmek ve var olan sıkıntıların düzeltilmesine imkan sağlayabilmesi bakımından bu araştırma önem kazanmaktadır.

3. PROBLEM CÜMLESİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ulusal yazılı basınında yer alan sırasıyla trajik en yüksek olan Kıbrıs, Kıbrıs Postası, Havadis, Star Kıbrıs ve Yeni Düzen gazetelerinin bir aylık çocuk haklarına ilişkin yer alan haberlerin teması nelerdir?

4. YÖNTEM

Bu çalışmada; çocuk haklarının yazılı basınında yer alma duyarlılığı ve toplumsal farkındalık durumunun tespiti için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ulusal basını içinde yer alan dört farklı gazetenin haberleri incelenmekte ve haberleri çocuk haklarına duyarlılıkları açısından karşılaştırılmaktadır. Bu çalışma nitel bir araştırma modeli ile şekillenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak

belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Dolayısıyla; araştırmada nitel bir çalışma ile içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

5. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada; ulusal gazeteler olarak; Kıbrıs, Kıbrıs Postası, Havadis, Yeni Düzen ve Star Kıbrıs gazeteleri içerisinde yer alan 01.01.2016 – 31.12.2016 yılı aralığı içerisinde gazetelerin sayıları taranarak, çocukları konu eden haberleri incelenmiştir. Öncelikle gazetelerin konularına göre haber dağılımları tablolaştırılmıştır. Araştırmada haberlerin ana teması dikkate alınarak çocuğun; a.statüsünü olumlayan, b. cinsel taciz, c. suça konu olan, d. yapılan bu sınıflamanın dışında kalan ve çocuğun diğer durumlarının konu edildiği haberler olmak üzere hazırlanan tematik bir sınıflama/kategorileştirme üzerinden niteliksel olarak değerlendirilmiştir.

6. VERİ ANALİZİ

Yazılı basında çocuklara ilişkin haber sayısı ve haberde çocuğun nasıl temsil edildiğinin birlikte içerik analizi edilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu doğrultuda içerik analizinde frekans ve yüzdeler kullanılmıştır. Öncelikle, verilerin yazıya dökümü, dökümlerin doğruluğu sağlanmış, belirlenen temalara göre verilerin işlenmesi ve doğrudan alıntılarla bulguların yorumları yapılmıştır. Verilerin güvenilirliğini sağlamak için kayıtlar ve kaydın dökümü araştırmacılar dışındaki başka bir araştırmacı tarafından incelenmiş ve araştırmacıların dökümleri ile karşılaştırılmıştır (Uzuner ve Çolak 2004). Bu durum gazetelere konu olan çocuk haberlerinin çocuğun konumunu çocuk hakları temelinde duyarlılık gösteren ve göstermeyen olmak üzere değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar araştırmanın amacına yanıt oluşturabilmektedir.

7. BULGULAR

Bu araştırmada; KKTC’de belirlenen örneklem doğrultusunda haberlerin içeriklerine ve gazetelere göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılımlar Tablo 1. de yer almaktadır.

Tablo 1. KKTC Gazetelerinde Çocuk Haberlerinin Konularına Göre Dağılımı

Gazeteler	Çocuk Olumlu Haber	Statü İstismar	Cinsel İstismar	Suç İşleyen Haberleri	Çocuk Diğer Haberler	Toplam
Kıbrıs	17		14	22	13	66
Kıbrıs Postası	4		1	2	2	9
Havadis	2		8	19	11	40
Star Kıbrıs	7		10	5	10	32
Yeni Düzen	9		11	1	4	25
TOPLAM	39		44	54	40	177

Bu çalışmada; Tablo 1’de görülen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gazetelerinin aylık tirajına göre ve çocuk haklarının ele alındığı zaman dilimi içerisinde Kıbrıs gazetesi en çok

çocuk haklarına ilişkin çocuk statüsüne ilişkin olumlu haber olarak yer almaktadır. En az ise; Havadis gazetesinde gerçekleşmiştir. Yazılı basında en çok çocuk cinsel istismar haberini de Kıbrıs gazetesi ele almıştır. En az ise; Kıbrıs Postası gazetesi yer vermiştir. Araştırmaya göre yazılı basında belirlenen tarih aralığında çocuk suç işleme olaylarına ilişkin en çok Kıbrıs gazetesi yer vermiş; en az ise; Yeni Düzen gazetesi bu duruma yer vermiştir. Bu gazeteler içerisinde son olarak çocuk hakları ile ilgili diğer temalar da yer alan haberlerde ise; en çok Kıbrıs gazetesi yer alır; en az ise Kıbrıs Postası gazetesinde yer almaktadır.

Bu çalışmada; çocuk haklarının yazılı basınında kullanım sahası daha çok suç ileyen gasp, uyuşturucu kaçakçılığı ve kullanıcısı, hırsızlık, yaralama gibi suçlara alet edilen eylemler ilgili haberlere sıklıkla yer verildiği ve çocukların bu tür eylemlere kullandırıldığı haber içerik analizinin çoğun katılıyla tespit edilebilmiştir. Bu haberlerde temaya ilişkin çocukların yazılı basınların görsel ve isimlendirme yazılarında haber etiği kurallarını görmezden geldiği tespit edilebilmiştir. Bu sürecin yazılı basının belirli yaş grubunu ve haber alıcısını olumsuz etkileyebileceği söylenebilmektedir.

8. SONUÇ

Bu çalışmada; KKTC’de belirlenen örneklem doğrultusunda haberlerin içeriklerine ve gazetelere göre dağılımı verilmiştir. Gazetelerin çocuk haklarına dayalı olarak, Kıbrıs Postası gazetesinin cinsel taciz haberlerini çok önemseyen bir durum bildirmediği ve bunu süre manşette ve haberin 6 sayfasına göre vermesi, çocukların yaşanan bu olaylardan sonra psikolojilerinin ne şekilde etkilendiğini, yapılabilecek iyileştirme çalışmalarına ve bu çocukların toplumsal yaşama kazandırılmaları konularına haberlerinde neredeyse hiç yer vermediği görülmektedir. Kıbrıs Gazetesi ise; daha çok haber manşetinde ilk ana sayfada çocuk taciz, çocuk şiddet, çocuk olumsuz davranış olaylarına sıklıkla yer verdiği ve olaya ilişkin çocuk uzman röportajlarıyla desteklediği görülmektedir. Yeni Düzen gazetesi, çocuk haklarına ilişkin verdiği haber temalarında görsel etiği gözden kaçırdığı görülmektedir. Havadis gazetesinde ise; tamamen çocuk haklarına ilişkin aile demografik yapılarını suçlayan ve suçluluk bildiren yazılara yer verdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada; İçerik analizi yapılan gazetelerde çocuğa ilişkin haberlerin Kıbrıs Gazetesinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu haberler içerisinde çoğunluğun suç işleyen çocuğa ve çocuk istismarına ilişkin haberler olduğu gözlenmiştir. Gazeteler içerisinde en çok çocuk istismarı haberine yer veren gazete Kıbrıs gazetesi; en az yer veren gazeteler ise Kıbrıs Postası ve Havadis gazeteleridir. Çocuk istismarı haberlerinin büyük bir kısmı iç kaynaklı haberlerdir; incelenen haberlerin yalnızca yurt dışı kaynaklı haberler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ana akım medya içinde yer alan gazetelerin, çocuk hakları konusunda benzer yönelimler ve değerlendirmeler içinde oldukları görülmektedir. Aralarındaki görece farklılıklar, gazetenin yayın politikalarından ve haber değeri konusunda benimsediği önem kriterlerinden kaynaklanmaktadır. 01.01.2016 – 31.12.2016 tarihleri arasında Kıbrıs, Kıbrıs Postası, Havadis, Yeni Düzen ve Star Kıbrıs gazetelerinde çocuğun temsil edildiği haberlerin sayısı, toplam 177’dir. Gazetelerin çocuk haberlerine yer verme oranlarında görece Kıbrıs gazetesi en belirgin ve yüksek olandır. Ancak söz konusu oran kadar, çocukların çocuk hakları açısından nasıl temsil edildikleri önemlidir. Bu haberlerden 43’ünün Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne uygun olduğu ve çocuğun statüsünü olumlayan haberler olarak nitelendirilebilecek kültür, sanat, eğitim ve sağlık konularındaki haberlerden oluştuğu dikkati çekmektedir. Ancak haber metinlerinin çoğunda görünüşte olumlu bir yaklaşımın olmasına rağmen, içerikte söz konusu duyarlılığın fazlaca dikkate alınmadan, çocuğun habere materyal

oluşturduğu dikkati çekmektedir. Haberlerde çocukların genelde edilgen-pasif olarak temsil edilerek yetişkinlere göre alt bir konuma yerleştirildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2010). *Türkiye’de Çocuk Hakları*. İstanbul: Maya Akademi Yayınları.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ary, D.; Jacobs, L., C.; Sorensen C.; Razavieh, A. (2010). *Introduction to Research in Education*. Wadsworth, Cengage Learning, Belmont, USA.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (11. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cherney, I. D. (2010). Mothers', fathers', and their children's perceptions and reasoning about nurturance and self-determination rights. *The international journal of children's rights*, 18(1), 79-99.
- Covell, K., Howe, R. B., & Polegato, J. L. (2011). Children's human rights education as a counter to social disadvantage: A case study from England. *Educational Research*, 53(2), 193-206.
- Deb, S., & Mathews, B. (2012). Children’s rights in India: Parents’ and teachers’ attitudes, knowledge and perceptions. *The International Journal of Children's Rights*, 20(2), 241-264.
- Erbay, E. (2013). Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1) 38-54.
- Güler, B. (2009), Televizyon Yayınlarında Çocuk ve Çocuk Sorunlarının İşlenişi: TRT’de Çocuk Temalı Yayınların Analizi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Hodgkin R., Newell P. (2002). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*. İstanbul: Unicef.
- Montgomery, K. C. (2000). Children’s Media Culture in the Millennium: Mapping the Dijital Landscape. *The Future of Children, Autumn-Winter 10* (12), 145-167.
- Onat, Y. ve Akço, S. (2007). *Çocuk Hakları ve Habercilik*. İstanbul: IPS İle İletişim Vakfı Yayınları.
- Öcel, N. (2002). *İletişim ve Çocuk (İletişim Ortamlarında Çocuk Reklam ve Etkileşimi) (1. Basım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Washington, F. (2010). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkinliğinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü *Yüksek Lisans Tezi*.
- Uzuner Y. ve Çolak, A. (2004). Zihin Engelli Çocukların Okuma Yazma Öğrenmeleri Ve Özel Eğitim Öğretmenleri: Yarı Yapılanmış Görüşme Araştırması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. (4), 242–270.